



Handläggare

Till
Utbildningsdepartementet

Ert diarienummer
U2025/00079

Linda Lilja
Södertälje kommun
Verksamhetsutvecklare grundskola
08- 523 038 36
linda.lilja@skolasodertalje.se

Yttrande över remiss SOU 2024:94 Förstärkningsundervisning i skolan – en försöksverksamhet för fler behöriga elever

Bakgrund

Regeringen har beslutat att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag som syftar till att ge mer obligatorisk undervisningstid till elever som behöver det för att bli behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Betänkandet tar sin utgångspunkt i att ungefär var sjunde elev lämnar grundskolan varje år utan behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Utredningen har gjort bedömningen att dessa elever skulle vara hjälpta av att få mer undervisningstid än vad den garanterade undervisningstiden innebär. Utredningen anser att en försöksverksamhet behövs eftersom det idag inte är klarlagt vilken form som är mest gynnsam, det vill säga om det är undervisning i halvklass eller intensivundervisning i begränsade perioder som är mest gynnsam.

Två olika sätt att organisera försöksverksamhet

Försöksverksamheten ska vara frivillig för huvudmännen och pågå under en period av tre år. Statsbidrag ska lämnas till de huvudmän som deltar och ska omfatta ett begränsat antal skolor och huvudmän. Undervisningen ska äga rum i lågstadiet, mellanstadiet och högstadiet och ska ske i två olika utformningar. Den ena utformningen ska innebära att ett visst antal elever får förstärkningsundervisning under begränsade perioder. Den andra utformningen ska innebära att förstärkningsundervisningen används för undervisning i halvklass. Utredaren föreslår att totalt ska 320 skolor delta i försöksverksamheten. Varav 150 skolor ska delta med lågstadiet, 110 skolor med mellanstadiet och 60 med högstadiet. Försöksverksamheten ska bygga på ett slumpmässigt urval om 320 skolor som har minst 18 elever i årskurs 1, 4 och 7 det läsår som regeringen beslutar att försöksverksamheten ska inledas. Det skulle motsvara ett deltagande för 16 000 elever. Skolorna ska delas in i två grupper, där båda ger samma antal förstärkningstimmar men där den ena gruppen ger förstärkningsundervisning för ett tillfälligt elevurval och den andra ger förstärkningsundervisning i halvklass. Sammantaget bedömer utredaren att hela försöksverksamheten kommer att kosta 157 miljoner kronor, där huvuddelen av kostnaderna utgörs av undervisningskostnader men där också kostnader för till exempel Skolverkets och de deltagande skolornas administration ingår.

Förstärkningsundervisningens omfattning och utformning

Förstärkningsundervisningen ska omfatta undervisning i ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik och omfatta flest timmar i lågstadiet. I lågstadiet ska den omfatta 210 timmar i matematik och 320 förstärkningstimmar i svenska eller svenska som andraspråk och i mellanstadiet 210 timmar i matematik och 210 i svenska eller svenska som andraspråk. I högstadiet ska den omfatta 210 förstärkningstimmar i matematik och 110 förstärkningstimmar i svenska eller svenska som andraspråk.

Skolverket ska följa upp och administrera försöksverksamheten

Skolverket ska pröva frågor om försöksverksamheten och administrera, följa upp och utvärdera den. Skolverket ska administrera det statsbidrag som ska användas för försöksverksamheten och utvärdera med hjälp av ett särskilt vetenskapligt råd som ska knytas till verket. Regeringen ska även ge Skolforskningsinstitutet i uppdrag att ansvara för att besluta om utlysning, granskning av ansökningar och beviljande av medel till följeforskning för försöksverksamheten.

Färdighetstränande och språkstärkande sommarlovsskola för elever som behöver det

Utredaren föreslår även att det införs ett statsbidrag för färdighetstränande och språkstärkande sommarlovsskola för elever i årskurs 1–9 och för elever i gymnasieskolans introduktionsprogram språkinträdning. Syftet med språkinträdningen ska vara att stärka elevernas läsförmåga och läsförståelse med syfte att de ska nå behörighet till gymnasieskolan eller ha tillräckliga färdigheter i svenska för kommande årskurs. Enligt utredaren har lovskolan inte tillräcklig omfattning för att kunna stödja eleverna med svagast förmåga att läsa. Ytterligare en poäng med att utöka undervisningstiden till sommaren är att sommarlovet är en period då elever som tillbringar mycket tid i ickesvensktalande eller som vistas i socioekonomiskt svaga miljöer riskerar att tappa färdigheter. Utredaren bedömer att sommarlovsskolan bör vara frivillig för huvudmännen att anordna och frivilligt för eleverna att delta i. Sommarlovsskolan ska omfatta mellan fyra och sex veckor och eleverna ska erbjudas språkstärkande verksamhet om minst 25 timmar i veckan. Utredningen föreslår att sommarlovsskolan ska kunna bedrivas av lärarstudenter som läst minst halva sin utbildning. På det viset behövs inga lärarresurser från den ordinarie verksamheten. Rektor eller den som rektor utser ska vara pedagogisk ledare. Sommarlovsskolan beräknas kosta mellan 332 och 389 miljoner kronor per sommar. Kostnaderna är olika för de olika stadierna och för språkinträdning. Kostnaderna involverar måltider, fritids, ledningskostnader, administrativa kostnader och motsvarande.

Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att utvärdera extra studietid

Reglerna om extra studietid i grundskolan började gälla den 1 juli 2022 men det har ännu inte skett någon utvärdering av reformen. Utredningen föreslår att en sådan utvärdering bör inledas.

Forskningssammanställning om fler skolår

Regeringen ska ge Skolforskningsinstitutet i uppdrag att ta fram en systematisk forskningssammanställning om faktorer som är viktiga att beakta vid beslut om en elev ska gå om en årskurs, vid årskursplacering av nyanlända elever samt när frågan om rätt att slutföra skolgången efter skolpliktens upphörande ska prövas.

Undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen ska tas bort

En försöksverksamhet med undantag från att tillämpa timplanen bedrevs 2000 till 2005. Ett antal skolor har rätt att bedriva undervisning utan timplan idag men undantaget spelar inte längre någon roll. Utredaren föreslår därför att undantaget tas bort ur skolförfattningarna.

Utbildningsnämndens synpunkter och kommentarer*Förslag gällande två olika sätt att organisera försöksverksamhet*

Utbildningsnämnden är positiv till försöksverksamheten med två olika organisationssätt.

Att stärka eleverna under den obligatoriska skoldagen är positivt. Förslaget satsar på de elever som behöver det mest och kan möjliggöra förstärkningsundervisning oavsett om det genomförs i halvklasser eller i intensivperioder. Lärare som undervisar en mindre elevgrupp har större möjligheter att ge individuellt stöd till sina elever. Halvklasstimmar gynnar alla elever, och det har även observerats att den

intensivundervisning som ges under begränsade perioder i olika gruppkonstellationer ger bra effekt på elevernas lärande. Det finns en risk att enbart förlita sig på förstärkt undervisning och inte fokusera på kvaliteten i den ordinarie undervisningen. Därför behöver diskussionen om hur eleverna ska mötas i den ordinarie undervisningen fortsätta. Det är bra att utredningen lyfter att förstärkningsundervisningen inte är en insats inom ramen för särskilt stöd utan är en del i den ordinarie undervisningen samt betoningen på rektors ansvar att organisera och fördela resurser och att vid behov skyndsamt utreda och ge elever särskilt stöd.

En försöksperiod som ska följas upp innan det införs på samtliga skolor i landet är fördelaktigt. Att försöksperioden finansieras genom statsbidrag skapar förutsättningar och möjliggör försöksverksamheten för skolorna. Utbildningsnämnden vill understryka betydelsen av full kostnadstäckning för kommunerna och att administrationen för statsbidraget är av enkel art.

Förslag gällande förstärkningsundervisningens omfattning och utformning

Utbildningsnämnden är tveksam till den föreslagna undervisningens omfattning och utformning.

Generellt är det positivt med utökad tid, men dess omfattning och utformning behöver justeras. På lågstadiet är utbildningsnämnden positiv till den föreslagna omfattningen. Svårigheter med hur undervisningen ska rymmas finns dock på mellanstadiet och högstadiet. Redan idag har många högstadieelever en undervisningstid mellan klockan 08 och 16. Att då utöka undervisningstiden med tre klocktimmar per vecka ser utbildningsnämnden inte är görbart om det också ska ske genom intensivperioder och tillfälliga elevurval, där flera klassers schemalagda start- och sluttider blir styrande kring var denna tid ska placeras. Det finns en betydande risk för håltimmar i väntan på förstärkningsundervisningen, vilket inte är gynnsamt för eleverna. Dessutom kan undervisning på sena eftermiddagar vara mindre fördelaktigt, då redan trötta elever får undervisning sent på dagen, vilket inte främjar deras lärande. Mellanstadieeleverna skulle i förslaget med fyra klocktimmars förstärkningsundervisning få en skoldag som är längre än för dagens högstadieelever. Förslagsvis rekommenderas därför en reducerad tid till två klocktimmar mer undervisningstid per vecka för mellan- och högstadiet. Längre skoldagar kan bli alltför ansträngande och riskerar dessutom att upplevas som stigmatiserande, vilket kan påverka motivation och välmående negativt. Elever som har en problematisk skolfrånvaro eller elever som redan har svårigheter att orka hela skoldagar är riskgrupper. De är också elever som redan idag har svårt att nå målen i skolan och som behöver stöd i sitt lärande. Denna förlängning av skoldagen kan riskera att inte vara hjälpsam för de elever som insatsen syftar till att stärka. Därtill kan de olika sätten att organisera förstärkningsundervisningen på, halvklasser och intensivperioder, skapa olika svårigheter att få som en naturlig del av skoldagen. Det bör beaktas i utvärderingen av de två metoderna inför ett eventuellt fortsatt metodval.

Det finns också svårigheter på alla stadier med att lärares reglerade arbetstid begränsar möjligheten att schemalägga längre dagar. Lärares arbetstid behöver tas i beaktande för att möjliggöra för den förstärkta undervisningen. En utredning om lärares arbetstid är också pågående och ska undervisningstiden utökas i enlighet med förslaget i denna utredning samtidigt som lärares arbetstid förändras som remissen föreslår ser inte utbildningsnämnden hur det ska genomföras utan en utökning av lärartjänster. I betänkandet menas att förstärkningsundervisningen kan rymmas inom dagens regelverk för den obligatoriska verksamhetens omfattning. Utbildningsnämnden ser inte att det skulle vara möjligt utan menar att en utökad undervisningstid kommer att skapa ett stort ökat behov av lärare. I utredningen menas att minskade elevkullar motsvarar det ökade lärarbehov som finns. Utbildningsnämnden ställer sig tveksam till att denna bedömning är korrekt, då alla lärare inte har behörighet i ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk och då det redan idag saknas behöriga lärare i dessa ämnen på arbetsmarknaden. Lärarresursen är ändlig. Dessutom är inte

ekvationen kring elevkullarnas minskning, kontra lärares behörigheter och behovet vid förstärkt undervisning så överensstämmande som betänkandet vill göra gällande. Förslaget kommer att vara utmanade både rörande tillgången till behöriga lärare och kostnader för utökning av lärartjänster i en tid då elevunderlaget minskar och därmed skolans finansiering, som bygger på elevunderlag.

Förslag gällande att Skolverket ska följa upp och administrera försöksverksamheten

Utbildningsnämnden ställer sig tveksam till att olika myndigheter och institut ska ansvara för ett gemensamt utvecklingsområde.

Förslaget kan innebära stora risker, då det blir en spretig organisation av försöksverksamheten. Samordningen kan bli kostsam och risken att huvudmän upplever olika bud från olika aktörer ökar signifikant.

Förslag gällande färdighetstränande och språkstärkande sommarlovsskola för elever som behöver det

Utbildningsnämnden ställer sig positiv till sommarlovsskola men tycker att omfattningen på 4-6 veckor är för lång.

Det är känt att elever tappat kunskaper under sommarlovet och att det är de svaga eleverna, elever med annat modersmål och elever i socioekonomiskt svaga områden som tappat mest kunskaper under loven. Att kunna stödja eleverna under sommarlovet ser nämnden som positivt. Sommarlovsskolan ger också nyanlända elever kontinuerlig undervisning utan längre avbrott, vilket ökar chansen att behålla nya språk- och kunskaper. Det är positivt att sommarlovsskolan ska vara frivillig för skolhuvudmännen att anordna och gällande ansökan om statsbidrag. Det är också positivt att sommarlovsskolans skoldag har krav på varierade aktiviteter av det slag som beskrivs i utredningen. Likaså är det gynnsamt att målgruppen för sommarlovsskolan är elever som behöver och vill delta. Det är önskvärt att inte se sommarlovsskolan som en stödsats inom särskilt stöd utan som ett frivilligt stöd att erbjudas elever som behöver färdighetsträning och språkförstärkning.

Att sommarlovsskolan skulle genomföras under 4-6 veckor ställer utbildningsnämnden sig tveksamma till. Dels är det en lång period att bemanna och dels kräver en öppen skolverksamhet både elev-, personal- och arbetsmiljöansvar. Även om det är positivt till att verksamheten ska bedrivas av lärarstudenter så kräver det också stöd i form av kompetent personal som arbetsleder och det kräver rektorsbemanning under sommaren. Då den svenska semesterlagen ger alla anställda rätt till fyra veckors sammanhängande semester under juni till augusti, så är det önskvärt att sommarlovsskolan varar i 3 veckor istället.

Förslag gällande att regeringen ger Skolverket i uppdrag att utvärdera extra studietid

Utbildningsnämnden ser positivt på att ge Skolverket i uppdrag att utvärdera den extra studietiden.

Utvärderingen av den extra studietiden bör också göras utifrån rimlighet om förslaget kring förstärkningsundervisningens omfattning och utformning kvarstår. Extra studietid nyttjas också idag av elever som når målen men som vill ha mer stöd eller vill stanna kvar på skolan och göra skolarbetet där.

Förslag gällande forskningssammanställning om fler skolår

Utbildningsnämnden ser positivt på förslaget att regeringen ger Skolforskningsinstitutet i uppdrag att ta fram en systematisk forskningssammanställning om faktorer som är viktiga att beakta vid beslut om en elev ska gå om en årskurs, vid årskursplacering av nyanlända elever samt när frågan om rätt att slutföra skolgången efter skolpliktens upphörande ska prövas.

Förslag gällande undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen ska tas bort

Utbildningsnämnden ser positivt på förslaget att undantaget från skyldigheten att tillämpa timplanen tas bort ur skolförfattningarna.

Elof Hansjons
Utbildningsnämndens ordförande